

ÇİZGİ DİZİLERİN 5. ve 6. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SÖZ VARLIĞINA KATKISI¹

Hamiyet BURSALI

MEB, Türkçe Öğretmeni, hamiyetbursali@gmail.com

Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL

Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü
fulyatopcuoglu@gmail.com

Özet

Bu araştırmada çizgi dizilerdeki söz varlığı hakkında tespitlerde bulunularak çizgi dizilerden öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmede nasıl yararlanılabileceğini tartışmak, konu hakkında öneri sunmak amaçlanmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesi 2012-2013 yılları arasında Türkiye televizyonlarında şifresiz yayın yapmakta olan tematik çocuk kanallarındaki beş çizgi dizinin, ilk beş bölümünden meydana gelmektedir. Bu çizgi dizilerin belirlenmesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri esas alınmıştır. Söz varlığı ve çizgi diziler hakkında derinlemesine bilgi toplamak için belgesel tarama (doküman incelemesi) yönteminden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde belgesel tarama yöntemleri içerisinde, veri analizine ait içerik ve frekans analizleri kullanılmıştır. İçerik analizi için söz varlığı ana tema, yabancı kelimeler, terimler, argo, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıplaşmış sözler, kalıp (ilişki) sözler, çeviri sözler ise alt temalar olarak belirlenmiştir. Temalara ilişkin veriler, çizgi dizilerin bölümlerine göre frekans değeri olarak ifade edilmiştir. Sonra, temalara ait veriler tablolar halinde düzenlenmiştir. Sonuç olarak inceleme nesnesi olarak belirlenen çizgi dizilerin, 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin söz varlığına katkısının genel manada olumlu olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Çizgi Dizi, Çizgi Film, Dinleme/İzleme Becerisi, Söz Varlığı.

CONTRIBUTION OF CARTOONS TO VOCABULARY KNOWLEDGE OF 5th AND 6st GRADE STUDENTS

Abstract

This research aims discuss and give suggestions on how cartoons can be used in enriching the students' vocabulary knowledge by giving information on vocabulary in cartoons. Subject of the research, which uses scanning model, constitutes cartoons while its inspection object is first five episodes of five cartoons which aired in the thematic, clean, children channels in Turkey, between the years of 2012-2013. While deciding the cartoons constituting the study group data, semi-structured interview forms were the base. During the analysis of data, among the document analysis techniques content analysis and frequency analysis techniques were used. For content analysis, vocabulary is the main theme, and foreign words, terms, argot, phrases, proverbs, reduplications, chunks, translation words are sub-themes. Similar researches in the field are based on while deciding the themes. Data regarding the themes are expressed as frequency assets according to the episodes of the cartoons. Then data about themes are arranged into charts. As a result, it is revealed that contribution of cartoons, which are thought to be the subjects of the research, is generally positive for 5th and 6st grade students' vocabulary.

Key words: Cartoons, Listening/Watching Abilities, Vocabulary.

¹ Bu makale Hamiyet BURSALI'nın, Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda, Doç. Dr. Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL danışmanlığında yapmış olduğu "Çizgi Dizilerin 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığına Katkısı" (2014) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Görsel/işitsel araçların yaygınlaşmasıyla dinleme becerisi, günümüzde izleme becerisi ile birlikte kullanılmakta ve çocuk edebiyatı türlerine, dinleme/izleme becerisinin ağırlık kazandığı çizgi filmler/diziler de eklenmektedir. Çocukların sevdiği televizyon yapımlarından olan çizgi film; “Bir konuyla ilgili olarak karakterlerin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi” olarak tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük, 2005a: 442).

Çizgi dizi ise bölümler halinde yayınlanan ve aralarında konu bütünlüğü olan çizgi filmler olarak adlandırılabilir. Çizgi dizilerde kelime veya kavram izleyiciye belli bir olay örgüsü dâhilinde, bağlama uygun, günlük konuşma dilinde ve bölümler boyunca yinelenerek sunulabilmekte ve bu durum çizgi diziler aracılığıyla çocuğa kelime öğretilebileceği fikrini akla getirmektedir.

Yağlı (2013) çizgi film/dizilerin çocukların duyu ve düşünce dünyalarını, dilsel ve bilişsel becerilerini, estetik zevklerini geliştirdiğini, hayata bakış açılarını zenginleştirdiğini; öğrenmenin kalıcılığını arttırdığını; çocuklara evrensel ve milli değerleri eğlenerek öğrettiğini ifade etmektedir. Ayrıca çocuğa çizgi film/dizilerle bireysel deneyim ve öğrenme yaşantıları da kazandırılabilir.

Okuma, yazma becerisi kazanamayan çocuk, soyut haldeki kavramları, çizgi filmlerle daha somut halde öğrenebilmektedir (Çıkrıkçı, 1999). Çocuğun okuma ve anlama yeteneklerinin geliştirilmesinde, karmaşık konuların çocuğa daha sade ve eğlenceli biçimde sunulmasında çizgi film/dizilerden yararlanılmaktadır.

Çizgi filmlerin çocuğun; kendini ifade etmesine, yaratıcılığının gelişmesine, yeni bilgiler edinmesine (Köşker, 2005); okuduğunu, dinlediğini/izlediğini anlamasına (Karakas & Sarıçoban, 2011) katkı yaptığı görülmektedir. Ayrıca öğrenmenin zor olduğu ve öğrenmede yanlış anlamaların görülebildiği durumlarda, çizgi filmlerin öğrenmeye dâhil edilmesiyle bireydeki doğru öğrenme oranının arttığı (Dalacosta & diğ. 2009); eğitim-öğretim materyali olarak kullanılan çizgi/animasyon yapımların öğrenci başarısını arttırdığı (Köşker, 2005; Özer, 2012) da tespit edilmiştir.

1.1. Söz Varlığı ve Önemi

Literatürde genellikle söz varlığı ve kelime hazinesi kavramlarına birlikte yer verilmektedir. Söz varlığı “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, vokabüler, kelime hazinesi”; söz dağarcığı ise “Bir dilde kullanılan veya bir kimsenin bildiği, kullandığı sözlerin bütünü, söz varlığı, vokabüler, kelime hazinesi” biçiminde tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük, 2005).

Söz varlığı yalnızca dildeki seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar olarak değil aynı zamanda o dili konuşan toplumun maddi ve manevi kültürünün, dünya görüşünün yansıtıcısı olarak kabul edilebilir (Aksan, 2004). Ayrıca

söz varlığının; dile ait kuralların öğrenilmesiyle başlayıp aile, çevre, eğitim-öğretim faaliyetleri, okuma, dinleme/izleme, kişisel ilgiler, medya araçları ile şekillenerek hayat boyu devam ettiği; bireyin sosyal ve akademik başarısına da katkı sağladığı söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) söz varlığını zenginleştirme hususunda şu ifadelere yer verilmiştir:

- Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
- Aynı kavram alanına giren kelimeleri, anlam farklılıklarını dikkate alarak kullanır.
- Tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanıltmaca, şiir, türkü, şarkı, türünde metinler ezberler.
- Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.
- Öğrendiği yeni kelimelerden sözlük oluşturur.

Okullarda çocukların söz varlığını zenginleştirmede amacıyla kitap, dergi gibi basılı materyaller ile görsel/işitsel nitelikteki ders materyalleri; okuma, dinleme, bulmaca, sözcük defteri tutma, konuşma gibi çeşitli öğretim yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Görsel/işitsel materyallerin, kelimenin zihinde somutlaştırılmasını ve kodlanmasını kolaylaştırdığı öğretmen görüşleriyle desteklenmekte (Sadoski, 2005; Akt: Yağcı, Katrancı, Erdoğan & Uygun, 2012); çizgi film, animasyon, belgesel ve kısa filmlerle öğrencilerin kavram öğrenimi hızlandırılabilenekte, öğrenmenin kalıcılığı arttırılabilmektedir. Topçuoğlu Ünal ve Bursalı'nın (2013) araştırmalarında; Türkçe öğretmenlerinin öğrencilerin motivasyonlarını ve derse olan ilgilerini arttırmada belgesel film, çizgi film gibi dinleme/izlemeye dayalı yöntem ve tekniklerden yararlandıkları tespit edilmiştir.

Başarılı bir dil eğitiminin temelinde, çocuğa zengin bir söz varlığı kazandırabilmek yatmaktadır. Çocukların çizgi filmlere/dizilere olan ilgisi, çocuk eğitiminde özellikle kelime öğretimi ve söz varlığını zenginleştirme faaliyetlerinde çizgi filmlerden/dizilerden yararlanma fikrini ortaya çıkarmaktadır.

1.2. Televizyon Programları ve Çizgi Film/Dizilerle Söz Varlığını Zenginleştirme

Dinleme/izleme ve okumayla söz varlığı unsurlarının bellekteki korunumu, sözcüklere ilişkin çağrışımlar güçlenmekte dolayısıyla bu yolla zihindeki söz varlığı unsurları da zenginleşmektedir (Baş, 2010). Bu açıdan kelime ve kavram öğretiminde televizyon programlarının kullanılmasıyla hem çocuğun öğrenme süreci kontrol edilebilmekte hem de öğrenmenin kalıcılığı arttırılabilmektedir. Araştırmalar bu tür materyallerle kelime ve kavram öğretiminin, geleneksel kelime öğretimi yöntemlerine göre daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Yaylı, Kanat &

Genç, 2013; Özer, 2012; Karakaş & Sarıçoban, 2011; Dalacosta & diğ. 2009; Daşdemir, 2006).

Çizgi filmler öğrencilere dili doğal ortamında izleyebilme, değişik konuşma biçimlerini duyma, karakterlerin vücut dillerini kullanma biçimlerini görme (Liou, Katchen ve Wang 2003; Akt: İşcan, 2011), konuşma becerisini geliştirme gibi birçok imkân sunmaktadır.

Çizgi film/dizilerde kavram ve kelimelerin belli sıklıkla tekrarlanması, o kelimenin çocuğun söz varlığına yerleşmesini ve özellikle de çocukların anlamlandırmakta zorlandığı deyim, atasözü gibi söz varlığı öğelerinin öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Türkmen'e (2012) göre, Pepee çizgi filminin/dizisinin karakterleriyle çocuklara atasözü ve deyimlerin anlamları, nerede ve nasıl kullanılacağı öğretilmektedir. Ayrıca çizgi filmler ana dili öğretimi dışında, yabancı dil öğretiminde öğrenci motivasyonunu arttırmada, kelime öğretimini kolaylaştırmada da kullanılmaktadır (Wesche and Paribacht, 1996; Shmidt, 2001; Akt: İşcan, 2011).

Çizgi film/dizilerle çocukların söz varlığını zenginleştirme, dünyadaki örneklerine nazaran ülkemiz literatürü için oldukça yeni bir araştırma alanıdır. Çizgi film/dizilerle kelime ve kavram öğretimine ait araştırmaların yabancı dil (Yaylı, Kanat & Genç, 2013; Linebarger, 2001; Akt: Çamlıbel İrkin, 2012; Karakaş & Sarıçoban, 2011), fen ve teknoloji (Daşdemir, 2006; Dalacosta & diğ. 2009), sosyal bilgiler (Özer, 2012) gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Çocukların "Dora The Explorer" ile yabancı dilde kelime, "Teletubbies" ile de okuma-yazma öğrenebildikleri tespit edilmiştir (Linebarger, 2001; Grela, Lin & Krcmar, 2003; Akt: Çamlıbel İrkin, 2012). Ülkemiz literatüründe de çizgi film/dizilerle çocukların söz varlığını geliştirmeye dair Bektaş ve Şahin (2011) ile Karakaş ve Sarıçoban'ın (2011) araştırmaları dikkate değerdir.

Türk eğitim sistemine göre 5. ve 6. sınıf öğrencileri; somut işlemler döneminden, soyut işlemler dönemine geçen çocukları kapsamaktadır. Araştırmalar bu yaş grubundaki çocukların televizyon izlemeyi diğer yaş gruplarına nazaran daha fazla sevdiğini göstermektedir (Demir, 2013). Bu dönem çocukları deyim, atasözü, benzetme, kişileştirme gibi mecaz anlamlı ifadeleri anlamakta zorlanmakta; bu tür ifadeleri somut anlamları ile anlamlandırmaya çalışmakta; bu bağlamda çizgi film/dizilerle çocuğun eğlence ihtiyacı göz ardı edilmeden, diğer öğretim yöntem ve tekniklerine göre daha etkili ve kalıcı öğrenmeler sağlanabileceği düşünülmektedir.

Araştırma, çizgi dizilerle çocukların söz varlığının zenginleştirilmesi hususunda Türkçe eğitimi alanında yapılan detaylı ilk araştırma olması yönüyle önem arz etmektedir. Dinleme ve izleme alanlarına birlikte yer verilmesi, çizgi film veya çocuk programı yerine çizgi dizi kavramının kullanılması, araştırmanın benzerlerinden ayrılan yönleridir.

Bu araştırmada çizgi dizilerdeki söz varlığı ortaya konularak çizgi dizilerden öğrencilerin söz varlığını zenginleştirmede nasıl yararlanılabileceğini tartışmak ve konu hakkında önerilerde bulunmak amaçlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Çizgi dizilerin öğrencilerin sözcüğüne katkısının incelendiği bu araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Karasar'a (2012) göre tarama modeli geçmişte ve halen var olmakta olan bir durumu var olduğu biçimiyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Tarama modeli, nitel araştırmalarda sıkça tercih edilen bir modeldir.

2.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini 2012-2013 yıllarında Türkiye televizyonlarında şifresiz yayın yapmakta olan tematik çocuk kanallarındaki beş çizgi dizinin, ilk beş bölümü oluşturmaktadır. Bu çizgi diziler, 2013 yılı Ocak ayında bir köy okulundaki otuz beş 5. ve 6. sınıf öğrencisinden toplanan yarı yapılandırılmış görüşme formu verileriyle belirlenmiştir.

Uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğrencilerden en sevdikleri beş çizgi dizinin çizgi isimlerini yazmaları istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sıralamada ilk beş çizgi dizinin izlenme aralıkları az iken, altıncı çizgi diziden sonra bu aralıkta bir değişim olduğu görülmüştür. Böylece izlenme sayısı en yüksek olan ilk beş çizgi dizi (Tablo 1) ve bunlara ait ilk beş bölüm araştırmanın inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir.

TRT Çocuk kanalındaki çizgi dizilerin hitap ettiği yaş aralıkları için TRT Çocuk kanalının web sayfası, diğer tematik çocuk kanallarında yayınlanan çizgi dizilerin hitap ettiği yaş aralıkları için ise uzman görüşü esas alınmıştır.

Tablo 1. Çalışma Grubu Çizgi Dizileri ve İzlenme Sıklıkları

Çizgi Dizi Adı	Yayınlandığı Kanal	İzlenme Sıklıkları
Keloğlan Masalları	TRT Çocuk	28
Ben 10	Cartoon Network	25
Jetgiller	Planet Çocuk	22
Kaptan Tusubasa	Yumurcak TV	19
Nane ile Limon	TRT Çocuk	18

2.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri ile araştırmanın inceleme nesnesi olan çizgi diziler belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu; konu hakkında

derinlemesine bilgi toplanmasını, görüşmenin esnek yapıya sahip olmasını sağlayan ve nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama yöntemlerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın kuramsal alt yapısı literatür taranarak oluşturulmuş, çizgi dizilere ait söz varlığı unsurlarının belirlenmesinde ise belgesel tarama yönteminden faydalanılmıştır.

Araştırmacı tarafından inceleme nesnesi olarak belirlenen çizgi dizilerin ilk beş bölümü öncelikle hiçbir deşifre işlemi yapmaksızın tümüyle izlenmiştir. Sonra söz varlığı unsurlarına ait tema ve alt temalara göre çizgi diziler ikinci kez izlenmiş ve bulgular söz varlığı öğelerine göre oluşturulan tablolara eklenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Çizgi dizilerdeki söz varlığı unsurlarının incelemesinde belgesel tarama yöntemleri içerisinden, veri analizine ait içerik ve frekans analizleri kullanılmıştır.

İçerik analizinde toplanan veriler ilk olarak kavramsallaştırılır, sonra belirlenen kavramlara göre düzenlenir ve son olarak da veriyi açıklayan tema belirlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmada Doğan Aksan'ın (2002) söz varlığı gruplaması esas alınmış olup bu gruplamaya "argo" ifadeleri de eklenmiştir. Araştırmada "söz varlığı" ana tema; yabancı kelimeler, terimler, argo, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıplaşmış sözler, kalıp (ilişki) sözler, çeviri sözler" de alt temalar olarak belirlenmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan çizgi dizilere ait internet ortamındaki videolar izlenmiş, bulgular analizi yapılmak üzere araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmış, elde edilen veriler ana ve alt temalara göre kodlanmıştır. Son olarak bulgular, sözlüklere ve alan uzmanlarına başvurularak tekrar gözden geçirilmiştir.

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından hazırlanan "Yazım Kılavuzu (2009)", Türkçe Sözlük (2005) ve Ömer Asım Aksoy'un (1988) "Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü" araştırmadaki temel başvuru kaynaklarıdır. Bunların dışında özel alan sözlüklerine de ayrıca başvurulmuştur (Dilçin, 1983; Devellioğlu, 1990; Devellioğlu, 1996; Baytop, 1997; Aktunç, 1998; Bingölçe, 2001; Ayverdi, 2005; Akyalçın, 2007; Parlatır, 2008).

Verilerin listelenmesinde kelimeler kök ve gövde halinde, çekim ekleri kullanılmadan ifade edilmiş; fiil kök veya gövde tabanına "-" işareti konulmuştur. Kelimelerin anlam farklılıkları yay ayraç ( ) içinde gösterilmiştir. Araştırmada özel isimler sınıflamaya dâhil edilmemiştir. Beş çizgi dizi için on ayrı kelime listesi oluşturulmuş; sonuç ve öneriler bölümünde bu listeler kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde çizgi dizilerde söz varlığı unsurlarına ait bulgular, çizgi dizinin bölümlerine göre tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. Yabancı Kelimelerle İlgili Bulgular

Tablo 2. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Yabancı Sözcüklerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	8	7	22	24	11	72
Ben 10	23	33	21	25	26	128
Jetgiller	43	64	40	26	44	217
K. Tusubasa	16	16	20	22	16	90
Nane ile Limon	29	3	20	25	20	97

Tablo 2'ye göre yabancı sözcüklere en fazla "Jetgiller'de" rastlanmıştır. Dikkat et- (f:13), emin (f:9), harika (f:8), şans (f:7) en çok tekrar edilen yabancı sözcüklerdir.

3.2. Terimlerle İlgili Bulgular

Tablo 3. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Terimlerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	2	-	7	3	-	12
Ben 10	12	6	12	7	6	43
Jetgiller	6	14	32	9	12	73
K. Tusubasa	24	11	13	15	26	95
Nane ile Limon	9	8	17	8	15	57

Tablo 3'te görüldüğü gibi terimlere en fazla "Kaptan Tusubasa'da" rastlanmıştır. Gol (f:8), uzay, maç (f:7); Ay, kaptan, şut (f:5) en çok tekrar edilen terimlerdir.

3.3. Argo İfadeleri ile İlgili Bulgular

Tablo 4. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Argo İfadelerinin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	1	1	5	3	12
Ben 10	9	6	6	7	28
Jetgiller	2	4	1	3	12
K.Tusubasa	2	2	1	-	5
Nane ile Limon	-	1	-	-	1

Tablo 4'e göre argoya en fazla "Ben 10'de" rastlanmıştır. Şapşal (f:7), deli (f:3) en çok tekrar edilen argo ifadelerdir.

3.4. Deyimler ile İlgili Bulgular

Tablo 5. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Deyimlerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	5	4	14	14	2	39
Ben 10	-	-	2	-	1	3
Jetgiller	7	12	9	10	14	52
K. Tusubasa	9	6	4	7	2	28
Nane ile Limon	1	1	5	2	1	10

Tablo 5’te görüldüğü üzere deyimlere en fazla “Jetgiller’de” rastlanmıştır. Gününü göster- (f:4) en çok tekrar edilen deyimdir.

3.5. Atasözleri ile İlgili Bulgular

Tablo 6. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Atasözlerinin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	-	1	-	-	-	1
Ben 10	-	-	-	-	-	-
Jetgiller	-	1	-	-	-	1
K. Tusubasa	-	-	-	-	-	-
Nane ile Limon	-	-	-	-	-	-

Tablo 6’ya göre araştırmada “Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları’nda” 1 adet (Anca beraber kanca beraber.), “Jetgiller” adlı çizgi dizide 1 adet (Vakit nakittir.) olmak üzere toplam 2 adet atasözü belirlenmiştir.

3.6. İkilemeler ile İlgili Bulgular

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan Masalları	1	1	1	-	-	3
Ben 10	1	1	2	-	-	4
Jetgiller	2	2	-	-	-	4
K. Tusubasa	3	1	-	-	3	7
Nane ile Limon	1	1	2	1	2	7

Tablo 7’de görüldüğü gibi ikilemelere en fazla “Nane ile Limon’da” rastlanmıştır. Güle güle (f:4) en çok tekrar edilen ikilemedir.

3.7. Kalıplaşmış Sözler ile İlgili Bulgular

Tablo 8. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Kalıplaşmış İfadelerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan	-	-	-	-	-	-
Masalları						
Ben 10	-	-	-	-	-	-
Jetgiller	-	-	-	-	-	-
K. Tusubasa	-	-	-	-	1	1
Nane ile	-	-	-	-	-	-
Limon						

Yukarıdaki Tablo 8'e göre incelenen çizgi dizilerde rastlanılan tek kalıplaşmış söz: "Futbol sokakta değil sahada oynanır." ifadesidir (Kaptan Tusubasa).

3.8. Kalıp (İlişki) Sözler ile İlgili Bulgular

Tablo 9. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Kalıp (İlişki) Sözlerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan	34	17	26	29	26	132
Masalları						
Ben 10	9	29	15	20	15	88
Jetgiller	22	15	13	15	12	77
K. Tusubasa	10	6	15	15	14	60
Nane ile	17	2	14	22	19	74
Limon						

Tablo 9'a göre kalıp (ilişki) sözlere en fazla "Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları'nda" rastlanmıştır. En çok tekrar edilen kalıp (ilişki) sözler ise: hadi (f:17), merhaba (f:13), peki (f:11), tamam, hoşça kal, efendim (f:9).

3.9. Çeviri Sözler ile İlgili Bulgular

Tablo 10. Çizgi Dizi Bölümlerine Göre Çeviri Sözlerin Dağılımı

Çizgi dizi	1. bölüm	2. bölüm	3. bölüm	4. bölüm	5. bölüm	toplam
Keloğlan	-	-	-	1	-	1
Masalları						
Ben 10	1	2	-	-	3	6
Jetgiller	4	3	3	2	2	14
K. Tusubasa	1	-	1	-	1	3
Nane ile	1	1	1	-	1	4
Limon						

Tablo 10'da görüldüğü şekliyle çeviri sözlere en fazla "Jetgiller'de" rastlanmaktadır. En çok tekrar edilen çeviri söz, lütfen (f:6) kelimesidir.

İncelenen çizgi dizilerdeki söz varlığı unsurlarına ait bulguların tümü aşağıda Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo 11. Çizgi Dizilere Göre Söz Varlığı Ögelerinin Dağılımı

Çizgi dizi	Yabancı Söz	Terim	Argo	Deyim	Atasözü	İkileme	Kalıplaşmış Söz	Kalıp Söz	Çeviri Söz	Toplam
Keloğlan	72	12	12	39	1	3	-	132	2	272
Ben 10	128	43	28	3	-	4	-	88	6	294
Jetgiller	217	73	12	52	1	4	-	77	14	450
Kaptan T	90	95	5	28	-	7	1	60	3	297
Nane ile L	97	57	1	10	-	7	-	74	4	251
Toplam	604	280	58	132	2	25	1	431	28	1564

Bu araştırmada tespit edilen söz varlığı unsurları sırasıyla; Jetgiller (450), Ben 10 (294), Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları (272), Kaptan Tusubasa (297) ve Nane ile Limon (251) şeklindedir. Söz varlığı unsuruna ait tüm bulgular göz önüne alındığında en fazla söz varlığı unsurunun Jetgiller, en az söz varlığı unsurunun ise Nane ile Limon adlı çizgi dizilerde olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında izlenen çizgi dizilerde toplam 604 adet “yabancı sözcük”, 280 adet “terim”, 58 adet “argo” ifadesi, 132 adet “deyim”, 2 adet “atasözü”, 23 adet “ikileme”, 1 adet “kalıplaşmış söz”, 431 adet “kalıp (ilişki) söz”, 28 adet “çeviri söz” olmak üzere toplam 1564 adet “söz varlığı unsuru” incelenmiştir.

Çizgi dizilerde en fazla yer alan söz varlığı unsurlarına ait bulgular Tablo 12’de listelenmiştir.

Tablo 12. Çizgi Dizilerde En Fazla Yer Alan Söz Varlığı Unsurları

Söz Varlığı	Çizgi Dizi
Yabancı Söz	Jetgiller (f: 217)
Terim	Kaptan Tusubasa (f: 95)
Argo	Ben 10 (f: 28)
Deyim	Jetgiller (f: 52)
Atasözü	-
İkileme	Nane ile Limon (f: 7)
Kalıplaşmış Söz	-
Kalıp (İlişki) Söz	Keloğlan Masalları (f: 132)
Çeviri Söz	Jetgiller (f: 14)

Tablo 12’de görüldüğü gibi en fazla yabancı kelimeye, “Jetgiller’de” (f:217); terime, “Kaptan Tusubasa’da” (f:95); argoya, “Ben 10’de” (f:28); deyme, “Jetgiller’de” (f:52); kalıp (ilişki) söze, “Keloğlan Masalları’nda” (f:132); çeviri söze, “Jetgiller’de” (f:14) rastlanmıştır.

4. Tartışma

Günümüzde görsel/işitsel araçlarla bilgi edinme ve dil öğrenme faaliyetleri yaygınlaşmakta, teknolojik imkânlar bireye kelime öğrenmede yeni fırsatlar sunmaktadır.

Eğitim bilimci Edgar Dale'in "Öğrenme Konisi" (Cone of Learning) teorisine göre, okunan yüzlerce sayfalık bir metnin %10'u anımsanırken izlenen bir filmin ardından anımsananların oranı %50'dir (Buehler, 2000; Akt: Parsa, 2007). Ayrıca görüntülü mesajlar, okuma metinlerine nazaran zihinde daha kolay çözümlenmekte; imgeler yoluyla seyircinin ilgisi ve dikkati her zaman canlı tutulabilmektedir (Parsa, 2007). Görsel/işitsel materyallerin eğitim-öğretimdeki başarıya etkisi ve çizgi film/dizilerin çocuklarca beğeniyle izlenmesi, çizgi filmlerden özgün ders materyalleri olarak yararlanılabileceği fikrini akla getirmektedir.

Çizgi ve animasyon filmler, televizyon programlarıyla kelime hazinesi zenginleştirme konulu araştırmaların çoğu yabancı kaynaklıdır. Grela, Lin & Krcmar (2003) ile Linebarger'in (2001) çocuklara televizyon programları ile yabancı dilde kelime öğretimine yönelik araştırmalarının hedef kitlesi genellikle okul öncesi ve göçmen çocuklarından (Grela, Lin & Krcmar, 2003; Linebarger, 2001; Akt: Çamlıbel İrkin, 2012); bu araştırmanın hedef kitlesi ise ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Adı geçen araştırmalar nicel nitelikte olup yabancı dilde, bu araştırmada ise nitel nitelikte olup ana dilde söz varlığını zenginleştirme üzerinedir. Linebarger (2001), Grela, Lin & Krcmar'ın (2003) araştırmalarında televizyon programları, bu araştırmada ise çizgi diziler kullanılmıştır.

Ülkemiz literatüründe çizgi film/dizilerle çocukların söz varlığını geliştirmeye dair Bektaş ve Şahin'in (2011) "Çizgi Filmlerde Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı" ve Karakaş ve Sarıçoban'ın (2011) "Altyazılı Çizgi Filmlerin Öğrencilerin Tesadüfî Kelime Öğrenimleri Üzerine Etkileri" araştırmaları bulunmaktadır.

Bektaş ve Şahin'in (2011) araştırmaları yöntem ve bulgular bakımından bu araştırmayla benzerlik taşımaktadır. İki araştırmada da atasözlerine yok denecek kadar az rastlanılmış ve çizgi film/dizilerle çocukların söz varlığını zenginleştirme üzerinde durulmuştur.

Bektaş ve Şahin'in (2011) araştırmalarında çalışma grubu için çocuklar tarafından en çok izlenen çizgi filmler kullanılırken, bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu verileri esas alınmış ve seçilen çizgi dizilerin özellikle ortaokul (9-12 yaş) öğrencilerine hitap etmesine dikkat edilmiştir. Deyim ve atasözleri dışında diğer söz varlığı unsurlarının da detaylıca incelenmesi, bu araştırmayı Bektaş ve Şahin'in (2011) araştırmalarından ayıran diğer bir özelliktir.

Karakaş ve Sarıçoban'ın (2011) araştırmaları nicel nitelikte olup okuma becerisi ve yabancı dil öğretimine; nitel nitelikteki bu araştırma ise dinleme/izleme yoluyla ana dilde söz varlığını zenginleştirme alanlarına yöneliktir. İki araştırmada da çizgi film/dizilerle çocukların söz varlığının zenginleştirilebileceğine dair bulgulara ulaşılmıştır.

Çizgi diziler dinleme/izleme yoluyla kelime öğretimi dışında, işitsel nitelikleri sayesinde çocuğun konuşma becerisine de katkı sağlamaktadır. Yangın (2001) bir sözcüğü bilmeyi; onu doğru telaffuz etmek, doğru yazmak, yerinde kullanmak, okuyup işittiğinde ifade ettiğini anlamak şeklinde tanımlamaktadır. Konuşma becerisinin temelinde dinleme becerisi yatmakta, dolayısıyla ekrandaki çizgi karakterleri örnek alan çocuk, zamanla çizgi karakterler gibi konuşma eğilimi göstermektedir. Konuyla ilgili olarak Od (2013); çizgi filmlerle öğrencinin günlük konuşma ortamına ve hızına alışabildiğini, kelime hazinesini zenginleştirebildiğini, ders motivasyonunu arttırabildiğini ifade etmektedir.

Duran'ın (2012) araştırmasında çocukların büyük bir bölümünün (%54) Keloğlan'ı bir çizgi film karakteri zannettiği ve Keloğlan'ın kişisel özellikleri hakkında masalı değil de çizgi filmi temel aldıkları ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları çocukların ekrandaki bilginin doğruluğunu koşulsuz kabul ettiğini, kavram öğrenmede dinleme/izlemeyi, metinden okumaya tercih ettiğini ve bu yüzden de çizgi film/dizilerin sıkça tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

5. Sonuç

Araştırma neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Araştırmada tespit edilen yabancı sözcükler, sayı ve çeşit bakımından diğer söz varlığı öğelerine göre ilk sırada yer almaktadır.
- Yabancı sözcük, deyim ve çeviri sözlere en fazla "Jetgiller'de" rastlanmıştır. Bunda Jetgiller adlı çizgi dizinin yayın süresinin diğerlerine göre daha uzun ve yabancı kaynaklı oluşu etkilidir.
- Araştırmada en fazla futbol, bilim ve teknoloji alanlarındaki terimlere rastlanması, çizgi dizinin konusu ile terim çeşitliliğinin doğru orantılı olduğuna işaret etmektedir.
- Argo ifadelerin yabancı çizgi dizilerde, yerli çizgi dizilere oranla fazla oluşu, özellikle yabancı çizgi dizilerin seçiminde daha titiz olunması gerektiği ortaya koymaktadır.
- "Ben 10" ve "Nane ile Limon" adlı çizgi dizilerde deyim sayısı az; "Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları" ile "Jetgiller" adlı çizgi dizilerde deyim sayısı ve çeşitliliği fazladır.
- İncelenen çizgi dizilerde bölüm başına ortalama birer ikileme düştüğü tespit edilmiştir
- Araştırmada atasözlerine yok denecek kadar az yer verilmesi, atasözünü öğretimi için önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Araştırmada çizgi dizilerde yabancı sözcüklerden sonra en fazla kalıp (ilişki) sözlere rastlanıldığı; özellikle "Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları" isimli çizgi dizinin kalıp (ilişki) söz yönünden zengin olduğu görülmektedir. Bu durumun adı geçen çizgi dizinin yerli yapımla bir masal oluşundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları, söz varlığı unsurlarının tümü değerlendirildiğinde 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin söz varlığına özellikle “Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları” (Keloğlan Masalları) adlı çizgi dizinin katkı yaptığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada çalışma grubu olarak belirlenen çizgi dizilerin, öğrencilerin söz varlığına katkısı genel manada olumludur. Fakat söz varlığı unsurları teker teker değerlendirildiğinde aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

6. Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin söz varlıklarına katkı yapması adına futbol terimleri için “Kaptan Tusubasa”, teknolojik kavramlar için “Jetgiller”, eğitsel öğeler ile çocuk düzeyine uygun bilimsel bilgiler için “Nane ile Limon”, kültürel değerler ve kalıp (ilişki) sözler için “Bir Varmış Bir Yokmuş Keloğlan Masalları” adlı çizgi diziler önerilebilir.

- Çocukların yaş grupları dikkate alınarak çizgi dizilerin içermesi gereken söz varlığı unsurlarına belli ölçütler getirilebilir. Televizyonda çizgi dizi yayınlanmadan önce çocuklara öğretilmesi hedeflenen kelime listelerine yer verilebilir.

- Çizgi film/dizilerle çocuğun dil gelişimine özellikle de söz varlığına katkısı sağlamak için medya okuryazarlığı programına çizgi film/dizilerin, animasyon yapımların, sinema filmlerinin seçimi ve bireye etkileri hakkında ibareler eklenebilir.

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, çocuk eğitiminde görsel/işitsel materyallere yeterince önem verilmemesi, eğitim sistemlerindeki temel eksikliklerdendir. Görsel/işitsel materyallerden yararlanma işi gelişigüzel olmamalı; içerikte milliden evrensele, yakından uzağa gibi eğitim ilkeleri dikkate alınmalı; çizgi diziler içerik ve görsel açıdan uzman denetiminden geçtikten sonra çocuklara sunulmalıdır.

Aileler, eğitimciler, devletler, medya kuruluşları; kaliteli nesil yetiştirmede üzerlerine düşen sorumluluğun bilincine varmalı, bu sorumluluklara uygun hedefler belirlemelidir. Çizgi film sektörü devletçe desteklenmeli, “Ağaç yaş iken eğilir.” sözünden hareketle çocuklara eğlenceli olduğu kadar eğitici ve modern çizgi film/diziler sunulmalıdır.

Kaynakça

- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktunç, H. (1998). *Türkçenin büyük argo sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akyalçın, N. (2007). *Türkçe ikilemeler sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Ayverdi, İ. (2005). *Misâlli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *TÜBAR-XXVII-/Bahar*.
- Baytop, T. (1997). *Türkçe bitki adları sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bektaş, M., & Şahin, S. (2011). Çizgi filmlerde atasözü ve deyimlerin kullanımı. *Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOĞEM) 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*.
- Bingölçe, F. (2001). *Kadın argosu sözlüğü*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. Radyo Televizyon Üst Kurulu uzmanlık tezi, Ankara.
- Çıkrıkçı, S. (1999). *Çizgi filmlerin 5-6 yaş çocuklarının kavram gelişimi ve kazanımına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dalacosta, K., Kamariotaki-Paparrigopoulou, M., Palyvos, J.A., & Spyrellis, N. (2009). Multimedia application with animated cartoons for teaching science in elementary education. *Computers & Education*, 52(4), 741-748.
- Daşdemir, İ. (2006). *Animasyon kullanımının ilköğretim fen bilgisi dersinde akademik başarıya ve kalıcılığa olan etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Demir, Ö. (2013). *Türk televizyonlarında yayınlanan çizgi filmlerin ilköğretim çağı çocuklarının toplumsallaşma sürecine etkilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Devellioğlu, F. (1990). *Türk argosu*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Duran, E. (2012). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Nasreddin Hoca ve Keloğlan'a ilişkin bilgi ve algı düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(2), 371-384.
- İşcan, A. (2011). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Turkish Studies*, 6(3), 939-948.
- Karakaş, A., & Sarıçoban, A. (2011). Altyazılı çizgi filmlerin öğrencilerin tesadüfi kelime öğrenimleri üzerine etkileri. *20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildirisi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Köşker, C. N. (2005). *Televizyondaki çizgi filmlerin (animasyon), ilköğretim çağı çocuklarının eğitimi üzerine etkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6,7,8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

- Od, Ç. (2013). Erken yaşta yabancı dil öğretiminde çizgi filmlerin dinlediğini anlama ve konuşma becerilerine katkısı. *Turkish Studies*, 8(10), 499-508.
- Özer, S. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde çizgi filmlerin kullanımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü I-II*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Parsa, A. F. (2007). Görsel okuryazarlık: görselleri okuma değerlendirme ve yaratma süreci. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, Yeni Düşünceler*, 111-129.
- Topçuoğlu Ünal, F., & Bursalı, H. (2013). Türkçe öğretmenlerinin motivasyon faktörlerine ilişkin görüşleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5,7-22.
- Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe sözlük. Ankara: TDK Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2009). Yazım kılavuzu. Ankara: TDK Yayınları.
- Türkmen, N. (2012). Çizgi filmlerin kültür aktarımındaki rolü ve Pepee. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38(2).
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Turkish Studies*, 8(10), 707-719.
- Yangın, B. (2001). *İlköğretimde etkili öğretim ve öğrenme öğretmen el kitabı Türkçe öğretimi* (Modül 4). Ankara: T.C. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.